

Fərahim Sadıqov - 75

Çağdaş pedaqogika elminin və musiqişünaslığın görkəmli nümayəndəsi

Qısa təqdimat

Bu il çağdaş pedaqogika elminin sayılıb-seçilən, dərin hörmət və nüfuz sahibi, çox önəmli natiqlik qabiliyyətinə malik olan pedaqogika elmləri doktoru, professor Fərahim Balakışi oğlu Sadıqov 75-ci baharını başa vurur.

Pedaqoji ictimaiyyət Fərahim müəllimi çox yaxşı tanıyır. Bir xeyirxah, gözəl xasiyyətli insan kimi, bacarıqlı alim-pedaqoq kimi, yaxşı musiqişünas, yazıçı və dramaturq, ensiklopedik bilikli müəllim, Vətəni və xalqını dünyalar qədər sevən şəxs və nəhayət, respublikamızda təhsil qurucusu kimi.

Uşaqlıq və ilk gənclik illəri

Dostumuz əslən Masallı rayonundandır. El ağsaqqalı Balakışi kişinin, Əfruz xanımın Abutalıbdan sonrakı övlədidir. Bədii ədəbiyyatın, hikmətli sözün, məntiqli deyilişin vurğunu olan Fərahim 1965-ci ildə Masallı şəhər Nəriman Nərimanov adına 2 nömrəli orta məktəbi başa vurandan sonra sənədlərini Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun (hazırda ADPU) filologiya fakültəsinə verib və bu institutdakı təhsilini 1969-cu ildə bitirib doğma Masallıya qayıdır. Əvvəlcə rayonun Sərçuvar kənd, sonradan şəhər 4 nömrəli məktəbində sevib-sevdiyi müəllimlik peşəsi ilə məşğul olub.

İndiki kimi yadımdadır. Şagirdlər onun nitqinə heyran idilər. Ədəbiyyat dərşinin olacağı günü səbirsizliklə gözləyirdilər. Fərahim müəllim onları xalqımızın yüz illər ərzində sevə-sevə yaratdığı şifahi xalq yaradıcılığı nümunələri ilə tanış edir, məktəblilər də dastanlarını, nağıllarını, əsati və rəvayətlərimizin qəhrəmanları ilə çiyin-çiyinə addımlayaraq xəyalən şərq qüvvələyə qarşı vuruşur, xeyirxah işlər görür, kasıba əl tuturdular. Fərahim müəllim elə şirin, elə aydın və mənimlənməli gücəcan qaydada söhbətini, nitqini qurur, nümunələr götürür ki, anlaşılmayan, qaralıq qalan bir məsələ qalır. Dərşən dərsə Nizami, Füzuli, Nəsimi, Xətai, Vaqif, Sabir, Mirzə Cəlil, Nəriman Nərimanov, Cəfər Cabbarlı, Mikayıl Müşfiq, Səməd Vurğun, Bəxtiyar Vahabzadə, Mirzə İbrahimov, Süleyman Rəhimov, Rəsul Rza və başqalarının həyat və yaradıcılığı, ədəbiyyatımızın inkişafında onların rolu şagirdlərə tam aydın olurdu.

Fərahim müəllim tez bir zamanda nəzəri və metodik hazırlığa malik usta müəllim kimi həm Masallıda, həm də respublikada tanındı. Qərara alındı ki, o, bir məktəb çərçivəsində qapalı qala bilməz. Öz zəngin iş təcrübəsini yaymalı, o biri müəllimlərə də öyrətməlidir. Odu ki, onu rayon Maarif (təhsil) Şöbəsinə metodist vəzifəsinə göndirdilər.

Düzgün qərar idi. Bu qərardan tez bir zamanda rayonun digər məktəbləri, ədəbiyyat müəllimləri də faydalandılar.

Elmin yolları, çətin və əzablıdır

Bu barədə Fərahim müəllim eşitmişdi. Lakin elmi işlə məşğul olmaq onun böyük arzusuna və zəruri tələbatına çevrildi. Bu elə ilvi arzu idi ki, bəlkə də "Elm Çində də olsa, onun dalınca gedəsi" (Məhəmməd peyğəmbər) idi. Allah üzünə baxdı. Çox da uzağa getmədi. 1975-ci il idi. Bakıya yola düşdü. Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqogika İnstitutunda (hazırda Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu) yeni yaradılmış Təbiiyət ümumi problemləri şöbəsini formalaşdırmaq üçün müsabiqə elan olunmuşdu. Fərahim müəllim müsabiqədə iştirak etmək üçün sənədlərini təqdim etdi və müsabiqədən keçdi.

O zamanlar mən də Sabirabad rayonunun Şıxsalahlı və Qaragüney kənd məktəblərində ingilis dili müəllimi işləyirdim və elmi işlə məşğul olmaq böyük arzumd idi. Mən də sənədlərimi həmin şöbəyə təqdim etmişdim. İşə götürüldüm. Bizim tanışlığımız belə başladı. Kiçik elmi işçi vəzifəsini tuturdun. Hazırda hər ikimiz elmlər doktoru, professoruq.

Elmin enişli, yoxuşlu yollarında qazanan uğurlar

Fərahim müəllim hələ Masallıda orta məktəbdə oxuduğu illərdə eyni zamanda musiqi məktəbində də təhsil alırdı. Musiqi qabiliyyəti böyük idi, bir çox musiqi alətlərində, xüsusən də qarmonda çox yaxşı ifa etməyi öyrənmişdi. Bu sahədə özündən böyük qardaşı Abutalıbnın rolu böyük idi. Abutalıb respublikada mahir qarmonçu, qarmon ustası kimi məşhur idi. Musiqiyə bağlılıq Fərahim müəllimin elmi tədqiqatlarının seçiminə də öz təsirini göstərirdi. Onun tədqiqatları estetik tərbiyə, şagirdlərin bədii yaradıcılıq qabiliyyətlərinin inkişaf etdirilməsi və s. problemlərə həsr

sunda namizədlilik, 1992-ci ildə isə, "Uşaqların bədii yaradıcılıq qabiliyyətlərinin formalaşdırılması işinin elmi-pedaqoji əsasları" mövzusunda doktorluq dissertasiyalarını müdafiə etdi. Elmlər doktoru elmi dərəcəsinə və bir müddət sonra professor elmi adına layiq görüldü.

Professor F.B.Sadıqov eyni zamanda Beynəlxalq Türk Akademiyasının haqqı üzvüdür.

"Təhsil xəzinədir, əmək onun açarı"

Fərahim müəllim çox yaxşı bilir ki, "Təhsil xəzinədir, əmək onun açarı" (S.Ə.Şirvani). Bu həqiqətin işığında böyük əmək, zəhmət hesabına özəl ali məktəb açdı. XX əsrin sonlarında - 90-cı illərdə SSRİ dağıldandan sonra ölkəmizdə bazar iqtisadiyyatının tələblərinə əsasən, özəl, qeyri-hökumət təşkilatları və müəssisələrinin yaradılması və inkişaf etdirilməsinə icazə verildi. Fərahim müəllim özəl ali təhsil müəssisəsinə "Naxçıvan Universiteti" adını verdi, özü də təsisçi və rektor kimi müxtəlif peşələr, ixtisaslar üzrə kadr hazırlığına həyatı keçirməyə başladı. Bu universitetdə ibtidai sinif müəllimliyi, məktəbəqədər müəssisələr üçün tərbiyəçi, hüquqşünas, iqtisadçı və b. sahələr üzrə hazırlanmış müxtəssislər hazırda respublikamızın müxtəlif bölgələrində uğurla fəaliyyət göstərirlər.

Professor Fərahim Sadıqov "Naxçıvan Universiteti"nə 1992-2001-ci illərdə rəhbərlik etdi. Bu qeyri-hökumət təşkilatı - universitet bağlandı. Fərahim müəllim daha sonra (2002-2007-ci illərdə) özəl Azərbaycan Universitetinin prorektoru və rektoru oldu.

İllər ötib keçdi. Təhsil sistemində, idarəetmə məsələlərində yeniliklər oldu. Fərahim müəllim 2005-ci ildən Bakı Elm və Təhsil Mərkəzinin prezidenti seçildi. İndi həm də Bakı Biznes Universitetinin professorudur. Pedaqogika elminin və təhsilimizin inkişaf etdirilməsi yolunda sidiq üreklə çalışır.

Musiqi dünyamızda yeri, rolu olan professor

Dedik ki, Fərahim müəllim musiqinin də vurğundur. Nömkü müğamlarımızı, xalq mahnılarını və təsnifləri, bəstəkar mahnılarını, aşıq musiqisini sevir, onlara valehdir.

Həm də musiqi dünyamızda özünün də yeri və rolu vardır. Piano, tar, nağara, qarmonla sirdaş olub. Fəqət mehrihi daha çox qarmona salıb. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunda təhsil alarkən bədii özəfaliyyət ansamblına rəhbərlik edib. Eyni zamanda ətrafa qarmonundan yayılan xoş, ürok oxşayan musiqi, oyun havaları eşidilib, rəqslər könülləri oxşayıb.

Rəhbərlik etdiyi ansambl yalnız ölkəmizdə deyil, onun hüduclarından kənarda da məşhurlaşdı. O, 1980-ci ildə Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Pedaqoji Elmlər İnstitutunda çalışmaqla yanaşı Bakıdakı 8 nömrəli musiqi təmayüllü internat məktəbinin (hazırda Azərbaycan Milli Konservatoriyası nəzdində Musiqi gimnaziyası) Xalq çalğı alətləri şöbəsinin müdiri vəzifəsində işləyib.

Fərahim müəllim özü bir çox mahnıların, rəqslərin yaradıcısı, müəllifidir. Onlardan "İstəkanın sarısı", "Yara qurban olum", "Lirik rəqs", "Məzəli rəqs", "Masallı", "Təbrizi", "Miyano", "Tello", "Rahimi" və s. nümunə gətirə bilərik.

Professorun ifasında dörd musiqi nömrəsi respublika radiosunun qızıl fondunda saxlanmaqdadır. İndi də arada dostlar bir yerə yığışanda Fərahim müəllim xahişimizi nəzərə alaraq qarmonu sinəsinə sıxır, onu dilləndirir. Özü də necə! Yalnız "Aforin!" deyirsən, heyran qalırısan.

Televiziya aparıcılıq missiyası

Təhsilimizin, musiqimizin, müğamlarımızın bu və ya digər problemlərinə aid radio və televiziya Fərahim müəllimin çoxsaylı çıxışları olmuşdur. Fəqət onun aparıcılıq fəaliyyəti daha yaddaqalan və önəmli-dir.

Professorun aparıcısı olduğu verilişlərdən biri "Örnək", digəri isə "Kamillik" idi. Burada "Şifahi xalq yaradıcılıq nümunələrində və klassiklərin əsərlərində təlim-tərbiyə məsələləri", "Muğam dəstgahları və onların tərbiyəvi əhəmiyyətləri" adlı silsiləli verilişləri diqqətə çatdırıldı.

Dərsləkləri, monoqrafiyaları, kitabları və məqalələri

Professor Fərahim Sadıqov 100-dən çox monoqrafiya, dərslək və kitabın, tədris proqramının, 500-dən çox elmi məqalənin müəllifidir.

Dərslək və dərşəvəsitələri "Pedaqogika", "Korreksiya pedaqogikası", "Müqayisəli pedaqogika", "Ali məktəb pedaqogikası", "Ümumi pedaqogika", "Ana dili" (III sinif), "Oxu" (zəif eşidən uşaqlar üçün, III sinif, prof. A.N. Abbasovla), "Pedaqogika tarixi" (prof. Ə.Ş. Həşimovla), "Qarmon ifaçılığında muğam", "Təbiiyətşünaslıq" (O. Həsənlı ilə), "Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti" və s. aid etmək mümkündür.

O, "Uşaqların bədii yaradıcılıq qabiliyyətlərinin formalaşdırılması işinin elmi-pedaqoji əsasları", "Azərbaycan muğamları şagirdlərinin vətənpərvərlik tərbiyəsi məktəbidir" (Q.Abdulla və Q.Məmmədova ilə) və s. bu kimi monoqrafiya və kitablar yazmışdır.

Jurnalistik fəaliyyət

Fərahim Sadıqov müəllimlik fəaliyyətinə başladığı ilk illərdən (bəlkə də bu illərdən daha tez) Masallıda çıxan "Çağırış" qəzetində, bir çox respublika qəzet ("Azərbaycan müəllimi", "Azərbaycan gəncləri", "Təhsil problemləri" və s.) və jurnallarında ("Azərbaycan məktəbi", "Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun Elmi əsərləri və s.) təhsilimizin, təlim və tərbiyə prosesinin, o cümlədən estetik tərbiyə, bədii yaradıcılıq qabiliyyətlərinin formalaşdırılması və s. bu kimi problemlərə dair çoxlu məqalələr çap etdirmişdir.

Bundan başqa, bir müddət əvvəl "Milli pedaqogika" jurnalının baş redaktoru olmuş, hazırda isə, "Pedaqogika" jurnalının baş redaktorudur. Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası bu jurnalda dissertasiyalarının nəticələrinin çap etdirilməsi ilə bağlı nəzərdə tutulan jurnallar siyahısına daxil etmişdir.

"Pedaqogika" jurnalında əsasən pedaqogika, psixologiya, fənlərin tədrisi metodikasi, filologiya üzrə məqalələr işıq üzü görür. Jurnalın ildə 4 nömrəsi çıxır.

Bədii yaradıcılıq

Fərahim müəllim eyni zamanda, qeyd etdiyimiz kimi, müxtəlif məzmunlu ssenariləri, pyesləri və başqa bədii yaradıcılıq nümunələrini işləyib hazırlamış və nəşrinə nail olmuşdur. "Masallı folkloru"nu, bir sıra hekayələri və 5 dram əsərini qeyd edə bilərik.

Sərdar Quliyev, Hikmət Əlizadə, Fikrət Seyidov, Balax Abbaszadə, Vidadi Xəlilov, Oqtay Rəcəbov, Mircəfər Həsənov və b.) tərəfindən təkmilləşdirilir.

* Azərbaycanda yaranan milli pedaqogika öz milli və ümumbəşəri dəyərlərə əsaslanan məzmunu və strukturu ilə diqqətə cəlb edir. Milli pedaqogikadakı pedaqoji elm və pedaqoji proses, pedaqoji elmin kateqoriyaları, ziddiyyətləri, qanunauyğunluqları və digər struktur bölmələri milli və bəşəri ideyaları özündə əks etdirmək bacarığında diqqətə cəlb edir.

* Son ədəbiyyatlarda pedaqoji elmin başlıca kateqoriyalarından biri olan təhsilin bilik, bacarıq, vərdişlər sistemini əhatə etməsi, müvafiq tədris müəssisələrində müəyyən müddətdə həyata keçirilməsi, təlimlə üz-vü surətdə əlaqədə olması, tərbiyə və inkişaf imkanlarını özündə ehtiva etməsi öz əksini tapır.

Doktorant və dissertantlara elmi rəhbərlik sahəsində uğurları

Fərahim müəllimin elmi rəhbərliyi ilə 30 nəfər elmlər doktoru və fəlsəfə doktoru yetişmişdir. Yetirmələrindən mərhum Oruc Qafar oğlu Həsənlı pedaqogika elmləri doktoru, professor, AMEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, Naxçıvan Ali Məclisinin üzvü və Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunun rektoru idi.

50-yə yaxın iddiaçının dissertasiyasının müdafiəsi zamanı professor F.B. Sadıqov rəsmi opponenti kimi çıxış etmiş, onların yetişməsinə öz töhfəsini vermişdir.

Professor F.B.Sadıqov eyni zamanda müxtəlif illərdə pedaqoji elmlər üzrə Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunda, Naxçıvan Dövlət Universitetində və Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində fəaliyyət göstərən dissertasiya şuralarında üzv olmuş, gənc tədqiqatçılara dəstək olmuşdur.

Bundan başqa, bir müddət Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasında ekspert surasının üzvi kimi fəaliyyət göstərmişdir.

Təltifləri

Təhsil və elm sahəsində səmərəli fəaliyyəti nəticəsində Fərahim müəllim "Akademik Yusif Məmmədliyəv mükafatı", "Müşfiq mükafatı" laureatı və "Qabaqçıl məarif xadimi" fəxri adına layiq görülmüş, "Musiqi mükafatı" almışdır.

O, 1996-cı ildən Amerika Birləşmiş Ştatların Knoksvel ştatının fəxri vətəndaşı; 2001-ci ildə Beynəlxalq Lütifi-Zadə Assosiasiyasının Elmi Şurasına üzv seçilmişdir.

Sədaqətli dost, yaxşı yoldaş

Fərahim müəllimin tədqiqatlarının bir istiqaməti də etnopedaqogikadır. Xalq yaradıcılıq nümunələrini təhsilin, tərbiyənin və inkişafın mühüm vasitələri kimi nəzərdən keçirir. Ona görə də Fərahim müəllim nə zaman birisi ilə dostluq, yoldaşlıq edəndə atalarımızın sözlərini, məsələləri qulaqlarında sığdırdı: "Dost qazan, düşməni nənəm də doğar", "Dost dost ilə tən gərək, Tən olmasa gən gərək", "Dost min isə azdır, düşməni bir isə çoxdur" və s.

Odu ki, o, dostluqda sən dərecə etibarlıdır, dostu, yoldaşa böyük dəyər verir. Nömkü dostları, habelə ehti-

yacı olanları onun üstünə gələndə, qapısını döyəndə onları nəümid geri qaytarmayıb. Həmişə dostlara, yoldaşlara dayağ durub. Bu gözəl insanla dostluq edənərlər özlərini xoşbəxt, bəxtiyar hesab edirlər.

Fərahim müəllim muğamlarımızın mahir bilicisidir. Muğamların hər birinin incəliklərinə bələddir. Onun "Azərbaycan muğamları" monoqrafiyası nəşr olunub. Hazırda həmin monoqrafiyadan incəsənət təmayüllü universitet və kolleclərdə, orta ixtisas məktəblərində dərslək kimi istifadə olunur.

Fərahim müəllim respublika televiziyasında muğamlarla bağlı bir neçə veriliş aparıb, yaxud veriliş cəlb olunub. Mən onların bir neçəsinə baxmış və heyran qalmışam. Bir verilişdə muğam ustaları, məşhur tarzen də vardı. Fərahim müəllim muğamların yaranması və inkişafı tarixindən, təşəkkül tapıb formalaşması məsələlərindən, muğamların hissi-emosional, psixoloji təsir xüsusiyyətlərindən elə ustalıqla, elə aydın, məntiqli, elə şirin danışdı ki, həmin muğam ustaları da mat-məəttəl qalmışdılar. Hətta Fərahim müəllimə suallar verir, nəyi isə öyrənmək istəyirdilər. Onda mən özüməndən asılı olmayaraq ucadan səsləndim: "Halal olsun sənə, əziz dost"

Professor öz əsərlərində muğamların şagird şəxsiyyətinin, mənavi zənginliyinin formalaşmasında, əxlaqın saflaşdırılmasında, ünsiyyət mədəniyyətinin təşəkkülündə böyük rol oynadığını diqqət mərkəzinə gətirməklə bu məsələyə fikir verilməsinə təşəbbüslənmişdir.

"Oğul arxadırsa, qız yaraşdıdır"

Fərahim müəllim gözəl ailə başçısıdır. 3 övlad etmişdir. Oğul Rahim - iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, Təranə - biologiya üzrə fəlsəfə doktorudur. Rasim Milli Təhlükəsizlik mayoruudur.

Həyat yoldaşı Suriyəxanım Fərahim müəllimin qrup yoldaşdır, dostu, dayadır. Bir yerdə Pedaqoji Universitetdə filologiya fakültəsində təhsil almış, ailə qurmuşlar. Fərahim müəllimlə Suriyə xanımın kamil tərbiyəsi sahəsində gözəl, cəmiyyətimizə layiq, vətənpərvər övladlar yetişmişdir. Təbii ki, bu nümunəvi bir ailənin göstəricisidir. İndi Fərahim müəllimi nəçə-nəçə nəvəsi, hətta noticəsi var. Burada deyirlər ki, tez evlənlənə, yuxudan tez duran udumaz.

Gözəl dostumuz, pedaqogika elmi sahəsində öz sözünü demiş, pedaqoji ictimaiyyətin hörmətini və nüfuzunu qazannmış pedaqogika elmləri doktoru, professor Fərahim Balakışi oğlu Sadıqov 75 yaşına çatdı. Əslində ona bu yaş heç vermək olmaz. Fərahim müəllim həyatsevər, çevik, gümrah, zaraftal, söhbətçi, mütaliəni sevən, xoş auralı, sən, nikbin və xoşbəxt bir insandır. Bu, bizi sevindirir! Həmişə onu belə əhvali-ruhiyyədə, sağam və nikbin görmək arzusu ilə ondan ayrılaraq deyirik: Əziz professor, tək bəzi insanlar da sənəndən ibrət götürür, xeyirxahlığı özlərinə borc bilirlər, tolerant olurlar! Şəxsiyyətlərarası münasibətləri uğurlu qurmağı bacaralar!

75 yaşın mübarək!!!

Akif ABBASOV,
Azərbaycan Respublikasının
Təhsil İnstitutunun elmi katibi,
pedaqogika elmləri doktoru,
professor, Əməkdar müəllim

Əsərlərindən parçalar

gikasdır. Ona görə də "Korreksiya pedaqogikası"nın bir bölməsini həm də "Preverentiv pedaqogika" hesab edirlər.

* Qüsurlu uşaqların reabilitasiyasını onların gələcək uğurlarının yaranmasına səbəb olmaq kimi başa düşmək lazımdır. Tam reabilitasiya keçmiş belə uşaqlar yeniyetməlik dövründəki ciddi məşqlər hesabına onlarda idmana sonsuz məhəbbət yaranır. Bu gün dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində belə uşaqlar idman bölmələrində böyük nailiyyətlər qazanırlar. Onlar ölkə, Avropa, dünya və olimpiya çempionları kimi idman tarixinin qızıl səhifələrini yazırlar. Əllillərin futbol, voleybol, sərbəst

güleş, Yunan-Roma güleşi, sambo, dzyudo yarışları onlara dünya şöhrəti qazandırır. Tiflopedaqogikanın canlı əfsanəsi İlham Zəkəyevin ölkə, Avropa, dünya və olimpiya çempionu kimi qazandığı titulları buna parlaq misaldır.

* Azərbaycanda vüsət alan elmi pedaqogikanın didaktika (təlim və təhsil nəzəriyyəsi), tərbiyə nəzəriyyəsi, məktəbşünaslıq, ali məktəbdə pedaqoji prosese xidmət kimi bölmələri bir sıra sərişətli tədqiqatçı pedaqoqlar (Fərahim Sadıqov, Akif Abbasov, Əmrulla Paşayev, Fərrux Rüstəmov, Ağahüseyn Həsənov, Rəfiqə Mustafayeva, Nübar Muxtarova, Sürəyyə Əliyeva,